

Abdyryzak

Category: Kitapcy, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly
написано kitapcy | 22 январа, 2025

Abdyryzak

ABDYRYZAK

Orazmuhammet ahunyň ogly Abdyryzak 1879-njy ýylda Marynyň Birinji Goňur obasynda eneden bolupdyr. Abdyryzagyň dogany Muhammet aga, dogan oglany Abdy aga Mary raýonynyň Engels adyndaky kolhozynda, ogullary Deňli, Tahyr, Çary Murgap raýonynyň "Moskwa" kolhozynda, uly ogly Durdy Ýolöten raýonynyň "Bolşewik" sowhozynda ýaşaýarlar. Abdyryzak ilki öz kakasy Orazmuhammet ahunyň mekdebinde başlangyç bilim alýar, soň Buharada okaýar. Abdyryzak ýer-suw reformasy döwründe Marynyň Goňur oba komissiýasynyň başlygy bolup işleýär. Soň Maryda açylan aýal-gyzlar internatynyň direktorlygyna bellenýär. Sazanda Muhammetmyrat Nepesliýew, tejenli Myrat Agalyýew, TKP MK-niň sekretary Çary Wellekow Abdyryzaguň eý görýän dostlary bolupdyr. Türkmenistan Halk Komissarlar Sowetiniň başlygy Gaýgysyz Atabaýew Abdyryzagy öz dogany ýaly görýän eken. Şol sebäpli hem ol şahsyýet kulty döwründe gözden gaýyp bolýar, emma halk öz ezizini hiç wagt unutmaýar. B.Kerbabaýew ol barada: "Abdyryzak örän geň-enaýy, has dogrusy täze döwrüň adamsydy. Ol öz atasynyň hüşür-zekatdan toplanan tükeniksiz baýlygyndan bir köpük hem alman, dogan ýurduny, atasynyň medresesini terk edip, bireýýäm şähre göçüp gelip, özüniň sap zähmeti bilen ýaşaýardy. Atasynyň toplan maýasyny ol sygyr paçjasyndan enaýy görmeýärdi. Abdyryzak çynlakaý sowakly adamdy. Tatarça, azerbaýjança, türkçe kitaplar onuň şkafynda dolup ýatyrdy, emma ol çöregi, häzirlikçe, galamyndan däl-de, piliniň gulagyndan iýýärdi. Onuň ýer depýän piki umumy daýhanyňka garanda, iki esseden hem ulurakdy. Şonuň üçin hem taşlandy, partaw ýerden hem bol hasyl alýardy. Ol öz göwresiniň göräýmäge gömelteýligine garaman, örän çeper bolup, öz eli bilen nepis haly dokaýardy. Türkmen taryhynda

erkeklerden haly dokanyň, belki hem, şol birinjisi bolandyr. Wejera ýyrtyk, eleşan deşik halylary hem ol siňe seredeniňde-de tanalmaz ýaly bejerýärdi. Ýöne weli, öz sungatynyň syryny ol entek hiç kime görkezmeýärdi. Abdryzak arassa, dogruçyl adamdy"[1] diýip, "Gaýgysyz Atabaý" romanynda ýazýar. B.Kerbabaýewiň bu eserinde Abdryzagyň şorta söz we rowaýatlaryndan hem käbir mysallar getirilýär.

Abdryzak türkmen halk durmuşyny we halk döredijiligini oňat bilipdir. Onuň aýdan rowaýatlaryndan şulary mysal almak bolar:

"Bir wagt eşegi myhman çagyrypdyrlar. Şonda eşek aýdypdyr: "Men kim? Myhmançylyk kim? Meniň öňüme arpa dökmejeklerin-ä gözüm ýetýä. Meni çagyryňan bolsalar ýa hojaýynyň öýüniň oduny tükenendir ýa-da aýalynyň uny gutarandyr" diýipdir. Başga bir mysal: "Kyrk ýyl mundan ozal Murgap sebitinde Kary at alan bir kör bolupdyr. Ol örän dilewar eken. Maýly han bir gezek ony ýasawul bilen getirdip, gazap bilen sorapdyr:

– Sen kör, nas atýamyň?

Kör seçekli kädisini jübüsinden çykarypdyr-da, pitikläpdir:

– Han aga, keýpiň gyzyklysy şudur.

– Sen kör, çilimem çekýämiň?

– Çilimiň tüssesi, han aga janyňa noşdur.

– Heý pelit, sen kör, tirýegem atýamyň?

– Tapsam, hiç birinden gaýdamok, han aga.

– Sen kör, meniň gazabymdan gorkaňokmy?

– Men-ä han aga, hudaýdanam gorkamok.

– Men seni ýaman erbet ederin.

Kör ýaňsa alypdyr:

– Be, menimi?

– Meniň gazabyma duçar bolsaň, gaýdyp özüňi tutmaz ýaly ederin, kör!

– Hä, boljak onda, sen näme gazabyň bolsa, şony maňa görkez! Näme bu bir garyp biçäre diýip, maňa halat-serpaý saljakmy? Bu pakyr bir ýeke çykan diýip, maňa dogan boljakmy? Bu pakyr ýagty dünýäden mahruk eken diýip, maňa näme göz goýjakmy? Sallah pahyra rehmiň inip, meni näme öýerjekmi? Bu durmuşdan üýtgetseň, meniň-ä armanym ýok! Hany, han aga, gazabyň bolsa

şony maña görkez-le".[2]

Allaberdi ORAZTAGANOW,
filologiýa ylymlarynyň kandidaty.

[1] B.Kerbabaýew "Gaýgysyz Atabaý" / taryhy roman.
Aşgabat-1965, 111-112 sah.

[2] Inw. 2185.

Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly